Ministerie van Justitie en Veiligheid

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Sector Privaatrecht

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

Ons kenmerk
8155802

Uw kenmerk
2026Z19354

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Datum 16 november 2026
Betreft Antwoorden Kamervragen over de berichten 'Ambtenaren bundelen de krachten om burgers de dwangsom af te nemen' en 'We dreigen de strijd tegen een disfunctionerende overheid te verliezen'

In antwoord op uw brief van 21 september 2026 deel ik u, mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mede dat de vragen van de leden Abdi en Mohandis van uw Kamer over dwangsommen bij niet tijdig beslissen worden beantwoord zoals aangegeven in de bijlage bij deze brief.

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,

Claudia van Bruggen

Vragen van de leden Abdi en Mohandis (beiden PRO) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over de berichten 'Ambtenaren bundelen de krachten om burgers de dwangsom af te nemen' en 'We dreigen de strijd tegen een disfunctionerende overheid te verliezen'
(ingezonden 21 september 2026, 2026Z19354)

Vraag 1
Bent u bekend met de berichten 'Ambtenaren bundelen de krachten om burgers de dwangsom af te nemen' en 'We dreigen de strijd tegen een disfunctionerende overheid te verliezen'?[1]

Antwoord op vraag 1
Ja.

Vraag 2
Kunt u bevestigen dat de wettelijke dwangsom regeling in 2009 in de wet is opgenomen om burgers te beschermen tegen onbehoorlijk gedrag van de overheid, waarbij burgers ervan uit moeten kunnen gaan dat de overheid zich houdt aan de gestelde wettelijke termijnen?

Antwoord op vraag 2
De regeling betreffende de bestuurlijke dwangsom, het beroep wegens niet tijdig beslissen en de rechterlijke dwangsom is in 2009 inderdaad geïntroduceerd om burgers effectievere rechtsbescherming te bieden tegen niet-tijdige of uitblijvende besluitvorming door de overheid.

Vraag 3
Deelt u de mening dat het nog steeds van groot belang is dat burgers worden beschermd tegen onbehoorlijk gedrag van de overheid en dat de overheid zich nog steeds aan de wettelijke beslistermijnen zou moeten houden? Zo nee, waarom niet?

[1] Trouw, 14 september 2026, 'Ambtenaren bundelen krachten om burgers de dwangsom af te nemen' (www.trouw.nl/binnenland/ambtenaren-bundelen-krachten-om-burgers-de-dwangsom-af-te-nemen~bdc9bdb3/); Follow the Money, 17 september 2026, 'We dreigen de strijd tegen een disfunctionele overheid te verliezen' (https://www.ftm.nl/nieuwsbrieven/we-dreigen-de-strijd-tegen-een-disfunctionele-overheid-te-verliezen).

Antwoord op vraag 3
Tijdige besluitvorming door de overheid is van wezenlijk belang. In de Algemene wet bestuursrecht en in sectorale wetgeving zijn termijnen opgenomen waarbinnen de overheid moet beslissen op aanvragen en bezwaren. Daarbij geldt dat iedere bewindspersoon verantwoordelijk is voor de sectorale wet- en regelgeving binnen zijn of haar portefeuille. Uitgangspunt is dat uitvoeringsorganisaties zich aan deze beslistermijnen houden. Deze termijnen bieden burgers rechtszekerheid: zo weten zij wanneer duidelijk wordt of een aanvraag wordt gehonoreerd, dan wel of een ingediend bezwaar leidt tot heroverweging van een genomen besluit. Tijdige besluitvorming maakt daarmee onderdeel uit van het rechtszekerheidsbeginsel; één van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Vraag 4
Hoe beoordeelt u in het licht van een goede rechtsbescherming van burgers tegen de overheid het feit dat er kennelijk plannen worden voorbereid om van de wettelijke dwangsom af te komen?

Antwoord op vraag 4
In het najaar van 2025 is een programma in gang gezet waarbinnen door ambtenaren van een aantal ministeries en uitvoeringsorganisaties wordt gekeken naar de huidige regeling betreffende het beroep wegens niet tijdig beslissen en de rechterlijke dwangsom (hierna: het interdepartementale ambtelijke programma). De berichtgeving waarnaar in vraag 1 wordt verwezen, lijkt ervan uit te gaan dat er plannen worden gemaakt om de dwangsom rijksbreed af te schaffen. De kern van de plannen waaraan binnen het programma wordt gewerkt, is echter niet gelegen in het afschaffen van de dwangsom maar in het vinden van een effectieve oplossing voor de aanhoudende uitdaging voor een aantal uitvoeringsorganisaties om bepaalde categorieën besluiten tijdig te nemen. Het probleem is dat de bestuurlijke dwangsom, het beroep wegens niet tijdig beslissen en de rechterlijke dwangsom hun rechtsbeschermende functie niet langer vervullen als een uitvoeringsorganisatie al langere tijd niet bij machte is om tijdig te beslissen, terwijl diezelfde uitvoeringsorganisatie vanzelfsprekend wel gehouden is de burger rechtsbescherming te bieden. Het beroep wegens niet tijdig beslissen en de rechterlijke dwangsom blijken dan zelfs averechts uit te werken. Dit komt onder meer omdat de juridische procedures die voortvloeien uit het beroep wegens niet tijdig beslissen een groot beroep doen op de uitvoeringscapaciteit, terwijl het voor tijdige besluitvorming juist nodig is dat die capaciteit maximaal wordt ingezet op de inhoudelijke behandeling van aanvragen en bezwaarschriften. Het programma is gericht op het vinden van een oplossing voor dit probleem. Afschaffing van de dwangsom is binnen het programma dus geen doel op zich.

Binnen het vreemdelingenrecht is al wel gekozen voor de afschaffing van de bestuurlijke dwangsom. Deze is per 15 april 2025 buiten toepassing verklaard in het

vreemdelingenrecht.[2] Per 16 oktober jl. is ook de rechterlijke dwangsom niet langer van toepassing binnen het vreemdelingenrecht.[3]

Vraag 5
Deelt u de mening dat recente gebeurtenissen, zoals het toeslagenschandaal, de afhandeling van de schade door de gaswinning in Groningen, de grote problemen bij het UWV bij WIA-keuringen, juist extra het belang onderschrijven van de bescherming van burgers tegen onbehoorlijk gedrag van de overheid? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 5
Dat burgers moeten kunnen beschikken over effectieve instrumenten om op te komen voor hun rechten, staat niet ter discussie. Het probleem is nu juist dat als een uitvoeringsinstantie al langere tijd feitelijk niet bij machte is om een bepaalde categorie besluiten tijdig te nemen, de bestuurlijke dwangsom, het beroep wegens niet tijdig beslissen en de rechterlijke dwangsom geen effectieve rechtsbeschermingsinstrumenten meer zijn.

De Commissie Van Dam constateerde in het adviesrapport "*Minder beloven, meer doen*", over de voortgang van hersteloperatie kinderopvangtoeslagen, dat de dwangsommen bij de hersteloperatie niet alleen ineffectief zijn maar zelfs een averechtse uitwerking hebben; de dwangsommen ontregelen de uitvoeringspraktijk en leiden daardoor niet tot versnelling maar juist tot meer vertraging van het besluitvormingsproces in het kader van de hersteloperatie. Eén van de aanbevelingen van de commissie was daarom om in het kader van de hersteloperatie de dwangsom af te schaffen.[4]

Vraag 6
Hoe verhoudt het feit dat er nu kennelijk gewerkt wordt aan plannen om de wettelijke dwangsom af te schaffen zich tot eerdere conclusies van parlementaire enquêtes en kabinetsreacties hierop, rapporten van de Nationale Ombudsman en andere signalen dat burgers juist te weinig beschermd worden tegen onbehoorlijk overheidshandelen?

Vraag 7
Erkent u dat het beperken van rechtsbeschermingsmogelijkheden juist bij kunnen dragen aan verder wantrouwen van burgers jegens de overheid? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vragen 6 en 7
Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik kortheidshalve naar de antwoorden op de vragen 4 en 5.

[2] Stb. 2025, 96.
[3] Stb. 2026, 315 en 320.
[4] Kamerstukken II 2024/25, 31 066, nr. 1458.

Vraag 8
Deelt u de mening dat het niet de verantwoordelijkheid van burgers is dat overheidsorganen niet in staat zijn om tijdig te beslissen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 8
Deze mening deel ik. De overheid draagt zelf de verantwoordelijkheid om wettelijke beslistermijnen in acht te nemen. Juist vanuit dat belang en die verantwoordelijkheid is het interdepartementale ambtelijke programma in het leven geroepen om een effectieve oplossing te vinden voor de aanhoudende uitdaging voor een aantal uitvoeringsorganisaties om bepaalde categorieën besluiten tijdig te nemen.

Vraag 9
Hoe beoordeelt u het feit dat burgers wel sancties opgelegd kunnen krijgen (bijvoorbeeld een verhoging van een boete bij niet tijdig betalen) of nadeel ondervinden (het bijvoorbeeld niet in behandeling nemen van een bezwaarschrift) wanneer zij zich niet aan termijnen houden, maar overheidsorganen zonder gevolgen zich niet aan wettelijke termijnen kunnen houden als de wettelijke dwangsom afgeschaft zou worden? Erkent u dat de rechtsbescherming van burgers hiermee wordt verzwakt? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 9
Zoals ik eerder beschreef in de antwoorden op de vragen 3, 4 en 5 is het uitgangspunt dat de overheid zich aan de beslistermijnen dient te houden. Er is nu echter een aantal uitvoeringsorganisaties dat daar bij bepaalde categorieën besluiten feitelijk niet toe in staat is. De oorzaken verschillen per uitvoeringsorganisatie. Vaak speelt mee dat de aard van de aanvragen en het besluitvormingsproces complex zijn. Het gevolg is dan steeds dat de bestuurlijke dwangsom, het beroep wegens niet tijdig beslissen en de rechterlijke dwangsom hun rechtsbeschermende functie niet langer vervullen. Het interdepartementale ambtelijke programma ziet er juist op een oplossing te vinden voor dit probleem en de rechtsbescherming van de burger te verbeteren.

Vraag 10
Erkent u dat de aangekondigde taakstelling op de ambtelijke organisatie het risico met zich meebrengt dat overheidsorganen (die nu al kampen met personeelstekorten) nog vaker wettelijke beslistermijnen niet zullen halen?

Antwoord op vraag 10
Dit is zeker niet de bedoeling. De aangekondigde taakstelling maakt mede daarom onderdeel uit van het Actieagenda Slagvaardige Overheid. Bij brief van 26 oktober 2026 heeft de Staatssecretaris van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties uw Kamer geïnformeerd over de voortgang van de acties die in gang worden gezet door de

Taskforce Slagvaardigere Overheid. In de brief is ook beschreven hoe de verschillende acties eraan zullen bijdragen dat de overheid slimmer en efficiënter gaat werken, zodat het ambtenarenapparaat kleiner *kan* worden zonder dat dit effect heeft op de efficiëntie van de overheid.[5]

Vraag 11
Erkent u dat de rechtsbescherming van burgers nog vaker in het geding zal komen als ook de wettelijke dwangsom wordt afgeschaft? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 11
Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik u kortheidshalve naar het antwoord op vraag 9.

Vraag 12
Kunt u nauwkeurig uitleggen wat de in de artikelen genoemde overheidsinstanties precies voor plannen maken ten aanzien van het beperken of afschaffen van de wettelijke dwangsom? Hebben deze overheidsinstanties hiervoor opdracht gekregen vanuit het kabinet?

Antwoord op vraag 12
Binnen het interdepartementale ambtelijke programma wordt gewerkt met een werkgroep met ambtenaren van drie uitvoeringsorganisaties die kampen met het probleem waarvoor binnen het programma een oplossing wordt gezocht. Dit betreft
- de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND);
- de Uitvoeringsorganisatie Herstel Toeslagen, en
- het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen.

Daarnaast is er binnen het programma ook een klankbordgroep met ambtenaren van de beleids- en wetgevingsdirecties van de ministeries van Asiel en Migratie, Financiën, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Justitie en Veiligheid. Dit zijn de ministeries die verantwoordelijk zijn voor het beleid en de wet- en regelgeving op basis waarvan de genoemde uitvoeringsorganisaties hun taken vervullen.

De start van het programma is een eigen initiatief vanuit de uitvoeringsorganisaties en de ministeries. Er is geen opdracht uitgegaan vanuit het kabinet.

Inmiddels heeft er binnen het programma een eerste verkenning plaatsgevonden. Daarbij is de relevante wet- en regelgeving in kaart gebracht en onderzocht waar die wet- en regelgeving in de praktijk problemen oplevert. Ook is een eerste inventarisatie gemaakt van mogelijke oplossingsrichtingen. Om te kunnen beoordelen of de mogelijke oplossingsrichtingen duurzaam zijn, is nadere uitdieping nodig waarbij er vooral aandacht is voor de vraag aan welke randvoorwaarden mogelijke oplossingsrichtingen in ieder geval zullen moeten voldoen. Voornemen is om uw Kamer uiterlijk in het eerste

[5] https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z22924&did=2026D52762.

kwartaal van 2027 uitgebreider te informeren over de uitkomsten van de verkenning en de nadere verdieping die nu nog plaatsvindt. Daartoe zal het kabinet een brief sturen.

Vraag 13
Kunt u de onderliggende ambtelijke en juridische adviezen over het beperken en/of afschaffen van de wettelijke dwangsom op grond van artikel 68 Grondwet met de Kamer delen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 13
Er zijn in het kader van het interdepartementale ambtelijke programma nog geen ambtelijke of juridische adviezen uitgebracht aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties of aan mij. Wel heeft de landsadvocaat vorig jaar een advies uitgebracht aan de IND over de afschaffing van de rechterlijke dwangsom op het terrein van het vreemdelingenrecht. Dit advies stuur ik u hierbij toe.

Vraag 14
Deelt u de mening dat de gecoördineerde actie tegen de wettelijke dwangsom afleidt van het werkelijke probleem, namelijk overheidsorganen die steevast hun wettelijke beslistermijn niet halen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 14
Voor het antwoord op deze vraag verwijs ik kortheidshalve naar de antwoorden op de vragen 4 en 12.

Vraag 15
Erkent u dat het afschaffen van de wettelijke dwangsom in het bestuursrecht ook de democratische rechtsstaat aantast, omdat burgers en bijvoorbeeld journalisten dan minder middelen hebben om openbaarheid via de Wet open overheid af te dwingen? Zo nee, waarom niet?

Vraag 16
Hoe legt u aan burgers, die door overheden die zich niet aan de wettelijke beslistermijnen houden in de knel komen, uit dat de overheid de wet maar aanpast zodat er geen gevolgen meer zijn voor het niet houden aan de wet*?*

Antwoord vragen 15 en 16
Voor het antwoord op deze vragen verwijs ik kortheidshalve naar het antwoord op vraag 9. In aanvulling hierop merk ik nog op dat de Staatssecretaris van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties in de eerder in het antwoord op vraag 10 genoemde voortgangsbrief heeft meegegeven dat de Taskforce Slagvaardige overheid ook gaat kijken naar de uitvoerbaarheid van de Wet open overheid.

Vraag 17

Kunt u voorgaande vragen een voor een beantwoorden binnen de gestelde termijn?

Antwoord vraag 17
De beantwoording van de vragen heeft iets langer geduurd. Dit heeft er echter wel toe geleid dat ik bij de beantwoording ook de laatste ontwikkelingen heb kunnen meenemen.